

NY VANDRINGSUTSTÄLLNING

INLÅST & UTANFÖR

Synen på människor
genom historien – om
funktionsnedsättning
och institutionsvård.

ÖSTERGÖTLANDS
MUSEUM

 Myndigheten för
delaktighet

Fakta om utställningen

Inläst & utanför tittar närmare på den period under 1900-talet då Sverige hade institutioner i statlig regi, där många personer med funktionsnedsättning lästes in och vårdades.

Utställningen bjuder in till reflektion över hur samhällsstrukturer, ideologier och politiska beslut kan påverka möjligheten för personer med funktionsnedsättning att leva ett liv som alla andra.

Vi utforskar och försöker besvara frågor som:

- Hur hänger rasbiologi och uppbyggnaden av det svenska folkhemmet ihop med institutionsvård?
- Hur såg förhållandena ut på institutionerna? Från vård och uppfostran till vanvård och övergrepp.
- Har samhällsnormerna och synen på människor förändrats idag? Hur kan var och en bidra till förändring?

Målgrupp

Utställningen riktar sig till unga vuxna men tilltalar både yngre och äldre målgrupper. En sekundär målgrupp är professionella inom exempelvis LSS och socialtjänsten, likväl som beslutsfattare och politiker som har makt och mandat att driva en förflyttning för ökad jämlikhet och delaktighet i samhället.

Disposition

Utställningen disponeras i åtta flyttbara stationer som kräver en yta på ca. 90 kvm. Delarna ställs i en föreslagen ordning men går att anpassa efter lokalens förutsättningar. Till utställningen hör en manual som beskriver montering, teknik, exempelbilder hur utställningen har stått tidigare.

Tillgänglighet

Utställningen är anpassad för att visas på museer, bibliotek och andra offentliga ytor. Alla ljud- och videoklipp i utställningen använder textning och teckenspråkstolkning. Det finns en guide med syntolkning av utställningens olika delar (behöver uppdateras utifrån förutsättningar i varje lokal). Markeringar på golvet underlättar navigering för personer med nedsatt syn (ombesörjes av mottagaren). Texterna i utställningen använder klarspråk och har en tydlig kontrast mot bakgrunden. Utställningens olika delar ska placeras på ett sätt som gör det möjligt att besöka med exempelvis rullstol.

Ingår i utställningen

Stationerna, inkl. teknik, rekvisita och föremål ingår i utställningen. Till utställningen hör en digital nivå med fördjupning och ett pedagogiskt program anpassat för mellanstadiet, högstadiet och gymnasiet.

Montage, ljus och transport

Mottagare ombesörjer uppsättning. Östergötlands museum kan hyra ut tekniker för uppsättning mot en ersättning om 800 kr/ tim + resekostnader + traktamente.

Utställningen ljussätts av mottagaren.

Transport bekostas av mottagare. Om mottagaren önskar boka transport genom Östergötlands museum, vidarefaktureras transportkostnader.

Kostnad

Utställningen hyrs ut kostnadsfritt under 2024 och 2025.

Kontakt och bokningar

Gabriela Huk, avdelningschef Publik och lärande
gabriela.huk@ostergotlandsmuseum.se

De olika stationerna i korthet

1. Tidslinje

Vi börjar med en historisk tillbakablick, från medeltiden fram till idag. Du kan också testa dina kunskaper med ett quiz.

2. Det goda samhället... men inte för alla

Vilka ideologiska strömningar ledde fram till att människor med olika funktionsnedsättningar gömdes undan på institutioner under 1900-talet?

3. Livet bakom låsta dörrar

Hur var livet på institution? Kan du föreställa dig att bli tagen från dina föräldrar och syskon, eller att se ditt eget barn bli inlåst "för allas bästa"?

4. Verkliga berättelser och citat

Hur tänkte och kände olika människor som på något sätt var inblandade i institutionsvården? Här kan du lyssna på inspelade berättelser och citat av läkare, vårdpersonal, anhöriga och intagna.

5. Vägen mot ett liv som alla andra

Under 1990-talet avvecklades institutionerna och personer med funktionsnedsättning fick chansen att leva friare liv. Här kan du se ett filmklipp med Martina som flyttade till egen lägenhet 1998.

6. Reflektera!

I slutet av utställningen stannar vi upp och reflekterar över det vi lärt oss, och funderar på vad vi alla kan göra för att skapa mer delaktighet i samhället.

INLÅST & UTANFÖR

Synen på människor genom historien – om funktionsnedsättning och institutionsvård.

INLÅST
Sjukhus
Vårdhem
Anstalt
Arbetshem

UTANFÖR
Sjukhus
Vårdhem
Anstalt
Arbetshem

QR-kod:

SKANNA QR-KODEN FÖR SYNTOLKNING

Du som människa är en del av samhället. I samhället finns normer – regler för hur en människa ska vara för att passa in. Vilka normer som gäller ändras med tiden.

Mur ser vi på människors rätt att vara olika, att vara sig själva och bestämma över sina egna liv? Svaret på den frågan pekar ut vår människosyn.

Den här utställningen handlar om samhällets syn på människor genom historien. Det var inte längesen som personer med funktionsnedsättning lastes in i utanförskap på institutioner.

Har samhället velat hjälpa, skydda, vårda, kontrollera eller göra sig av med människor som inte anses passa in?

Har hade ditt liv sett ut om du levtt förr i tiden?

Det ringer!
Lyft på luren...

Breven som aldrig kom fram...
Institutionen kunde hindra att du och din familj hade kontakt med varandra. Brev som skrevs blev inte alltid skickade eller överlämnade.

Det goda samhället... men inte för alla

"Dag antas att vi någon gång inom samhället fringas övergående ett sådant liv, som består i ohäliga och vanskapsfulla idioter och som från början är dömda att vara en börda för samhället och en förlust för alla andra och sig själva."

Arthur Schopenhauer - Hållningen 1812 (Översatt utifrån moderniserad svensk)

Under början av 1900-talet användes sambands syn på personer med funktionsnedsättning. Ett nytt sambandsliv växte fram där olika grupper av människor inte passade in.

Att bygga fler olika institutioner för vård eller förvaring av olika grupper blev en del av lösningen. Under 1900-talet var institutionerna som följt.

I praktiken betydde det ofta ett tvångsfullt liv i ett stort, glesat och ofta överfullt rum. Där fick de vara tillsammans eller själva i rummet. Det var inte tillräckligt för att de skulle kunna leva ett självständigt liv. Istället blev de tvungna att bo i institutioner som hade ett stort antal andra människor som de skulle leva tillsammans med.

SJUKHUS vårdinrättning

SKOLHEM VÅRDHEM

institution hospital
anstalt ARBESHEM

Vad kan jag göra?

Fundera för dig själv eller diskutera i grupp.

- Säga ifrån
- Prata med andra
- Våra medveten om mitt språkbruk
- Gå med i organisationer
- Stanna upp och prata
- Bry mig
- Be medveten om mina egna fördomar
- Införändra mig
- Be om hjälp

Tid och samtal!
Tid och samtal!
Tid och samtal!

Tidslinje

Vårdare

Verkliga berättelser och citat.

Läkare

Verkliga berättelser och citat.

Anhöriga

Verkliga berättelser och citat.

Intagna

Verkliga berättelser och citat.

